

Djelovodni broj: 05-14/25- 3

ZAŠTITNIK LJUDSKIH PRAVA I SLOBODA CRNE GORE

NACIONALNI PREVENTIVNI MEHANIZAM

**Po Opcionom protokolu uz Konvenciju UN protiv torture
i drugih surovih, neljudskih ili ponižavajućih kazni ili postupaka**

IZVJEŠTAJ O OBILASKU

Uprave za izvršenje krivičnih sankcija – Zatvora za maloljetnike

Podgorica, decembar 2025. godine

Podaci o obilasku

Vrsta obilaska:	Kontrolni obilazak prema Planu obilazaka za 2025. godinu;
Svrha obilaska:	Ocjena zatečenog stanja u cilju otklanjanja eventualnih nepravilnosti i prevencija torture;
Datum obilaska:	mart i decembar 2025. godine;
Najava obilaska:	Obilazak nije najavljen;
Tim za obilazak:	Danijela Brajković, savjetnica Zaštitnika; Mensur Bošnjak, savjetnik Zaštitnika ¹ ;

1. Uvod

Zaštitnik, u skladu sa Ustavom Crne Gore² i Zakonom o Zaštitniku ljudskih prava i sloboda Crne Gore³, vrši poslove Nacionalnog preventivnog mehanizma (NPM) u cilju prevencije mučenja i drugih oblika surovog, nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja lica lišenih slobode, a u skladu sa Zakonom o potvrđivanju Opcionog protokola uz Konvenciju protiv torture i drugih surovih, neljudskih ili ponižavajućih kazni ili postupaka.⁴

NPM preduzima mjere za sprječavanje mučenja i drugih oblika surovih, neljudskih ili ponižavajućih kazni ili postupaka, sprovođenjem redovnih i kontrolnih obilazaka mjesta u kojima se nalaze ili se mogu naći lica lišena slobode ili lica kojima je ograničeno kretanje, odlukom suda ili drugog državnog organa.

Članovi tima NPM-a imaju pravo:

- da bez prethodne najave obilaze organe, ustanove i organizacije i pregledaju prostorije u kojima se nalaze ili bi se mogla nalaziti lica lišena slobode;
- na pristup podacima o: organima, ustanovama i organizacijama u kojima se nalaze lica lišena slobode, broju lica lišenih slobode u organu, ustanovi ili organizaciji koju obilaze i o postupanju sa licima lišenim slobode;
- da bez prisustva službenog lica razgovaraju sa licima lišenim slobode i drugim licima koja mogu da daju odgovarajuće informacije u vezi sa sumnjom da se krše ljudska prava u organu, ustanovi ili organizaciji koju obilaze.

¹ Svi izrazi koji se u ovom Izveštaju koriste u muškom rodu obuhvataju iste izraze u ženskom rodu;

² Član 81 Ustava Crne Gore;

³ Zakon o Zaštitniku ("Službeni list Crne Gore", br. 042/11 od 15.08.2011, 032/14 od 30.07.2014, 021/17 od 31.03.2017);

⁴ "Službeni list Crne Gore – međunarodni ugovori", br 9/2008;

2. Opšti podaci

U okviru Uprave za izvršenje krivičnih sankcija maloljetnici kaznu izdržavaju u Odjeljenju za maloljetnike. Prema podacim koje je NPM zatacao tokom obilaska u Odjeljenju su se nalazili i maloljetnici kojima je izrečena vaspitna mjera upućivanje u ustanovu zavodskog tipa.

Postupanje prema maloljetnicima koji se nalaze na izvršenju vaspitnih mjera i kazne maloljetničkog zatvora mora biti zasnovano na poštovanju osnovnih ljudskih prava, najboljeg interesa djeteta i principa individualizacije tretmana. Ovi standardi proizlaze iz međunarodnih instrumenata, uključujući Konvenciju Ujedinjenih nacija o pravima djeteta, Pravila UN-a za zaštitu maloljetnika lišenih slobode⁵, kao i relevantnih evropskih standarda i domaćeg zakonodavstva.

U skladu sa navedenim standardima, cilj tretmana maloljetnika nije isključivo izvršenje kazne, već prvenstveno vaspitanje, resocijalizacija i reintegracija u društvo. Maloljetnicima se mora obezbijediti human i dostojanstven tretman, zaštita od svakog oblika nasilja, zanemarivanja i diskriminacije, kao i pravo na obrazovanje, zdravstvenu zaštitu, psihosocijalnu podršku i kontakt sa porodicom.

Poseban akcenat stavlja se na individualni pristup, koji podrazumijeva procjenu ličnosti, potreba i rizika svakog maloljetnika, te izradu i sprovođenje individualnog plana tretmana. Tretmanske aktivnosti treba da budu prilagođene uzrastu, stepenu razvoja, obrazovnim i socijalnim potrebama maloljetnika, uz kontinuirano praćenje i evaluaciju postignutih rezultata.

U tom kontekstu, NPM je tokom monitoringa sagledao u kojoj mjeri se navedeni standardi primjenjuju u praksi.

3. Obilazak Odjeljenja za maloljetnike

Za svako lice koje izdržava kaznu maloljetničkog zatvora izrađuje se individualni (pojedinačni) program tretmana, koji je formalno zasnovan na procjeni ličnosti, uzrasta, obrazovanja, porodičnih prilika i vrste krivičnog djela.

Međutim, tim NPM-a je stekao utisak da postojeći individualni planovi tretmana u određenoj mjeri ostaju opšti i šablonski, te da nisu u dovoljnoj mjeri prilagođeni specifičnim potrebama, rizicima i potencijalima svakog pojedinačnog maloljetnika. Uočeno je da se ciljevi i aktivnosti u planovima često ponavljaju, bez jasno definisanih, mjerljivih i vremenski određenih individualnih ciljeva.

⁵ 1990., „Havana pravila”

U tom smislu, neophodno je dodatno unaprijediti stepen individualizacije planova tretmana, kroz dublju multidisciplinarnu procjenu svakog maloljetnika, jasnije diferenciranje tretmanskih ciljeva, kao i prilagođavanje intenziteta i sadržaja aktivnosti konkretnim potrebama maloljetnika. Posebno je važno da individualni planovi budu „živi dokumenti“, koji se aktivno koriste u svakodnevnom radu sa maloljetnicima i redovno revidiraju na osnovu stvarnog napretka ili regresije u ponašanju, a ne isključivo kao formalna obaveza.

Jačanjem stvarne individualizacije tretmana može se značajno doprinijeti smanjenju konflikata, boljoj motivaciji maloljetnika i efikasnijoj resocijalizaciji.

4. Resocijalizacija maloljetnih lica

Tokom 2024. i 2025. godine u Zavodu su realizovane posebne aktivnosti usmjerene na resocijalizaciju maloljetnika, uključujući obuke opismenjavanja, treninge socijalnih vještina, kao i grupne sportske aktivnosti.

Prema podacima preočenim NPM-u radionice opismenjavanja pohađala su dva maloljetna lica, dok su treninge socijalnih vještina uspješno završili njih četvoro.

Iako navedene aktivnosti predstavljaju pozitivan iskorak i dobru praksu u radu sa maloljetnicima, njihov obim, učestalost i dostupnost nisu dovoljni u odnosu na potrebe populacije koja se nalazi u Zavodu. Aktivnosti su ograničenog trajanja i obuhvata, te ne uključuju kontinuirano sve maloljetnike.

Preporučuje se da posebni programi i aktivnosti organizuju češće, sistematičnije i u kontinuitetu, uz uključivanje većeg broja maloljetnika. Posebno je važno da ove aktivnosti budu integrisane u individualne planove tretmana, sa jasno definisanim ciljevima i praćenjem efekata, kako bi imale stvarni i mjerljiv uticaj na resocijalizaciju i smanjenje konflikata.

Tim je tokom obilaska u martu zabilježio da su u interpersonalnim odnosima maloljetnika česti konflikti, emocionalna nestabilnost te slabije razvijene sposobnosti kontrole bijesa i frustracija. Ovi izazovi ukazuju na potrebu za intenzivnim tretmanskim pristupom unutar zatvorskog okruženja, koji obuhvata psihosocijalnu podršku, treninge socijalnih i emocionalnih vještina, individualno savjetovanje i grupne terapijske aktivnosti.

U cilju prevencije i smanjenja konflikata, važno bi bilo raditi na jačanju preventivnih i korektivnih mjera, prije svega kroz intenzivniji individualni i grupni rad, te razvoj komunikacijskih i socijalnih vještina, nenasilnom rješavanju konflikata i kontroli impulsa. Takođe je neophodno unaprijediti

kontinuiranu obuku stručnog i nadzornog osoblja u oblasti rada sa konfliktnim situacijama i , deeskalacije.

Tretman u zatvoru ima ključnu ulogu u prevenciji eskalacije agresivnog ponašanja, jačanju samoregulacije, razvijanju konstruktivnih načina rješavanja konflikata i pripremi maloljetnika za reintegraciju u društvo, čime se istovremeno doprinosi sigurnijem i stabilnijem okruženju unutar ustanove.

5. Uslovi rada i profesionalni izazovi službenika tretmana

Zaposleni u zatvorima rade u višeslojno stresnom okruženju. Tokom kontinuiranog monitoringa NPM-a uočeno je da se u svakodnevnom funkcionisanju UIKS-a vrlo često daje prioritet bezbjednosnim aspektima i održavanju reda, dok se tretmanski rad stavlja u drugi plan. Takav pristup, iako razumljiv u kontekstu odgovornosti za bezbjednost ustanove, može umanjiti značaj resocijalizacijskih ciljeva.

U tom kontekstu, stručni kadar koji je formalno osposobljen za vaspitni, psihološki i socijalni rad sa zatvorenicima nerijetko se osjeća profesionalno frustrirano i nedovoljno uvaženo, jer njihova ekspertiza i procjene nemaju uvijek adekvatan odraz u praksi i donošenju odluka. Dugotrajno zanemarivanje tretmanske dimenzije rada može negativno uticati kako na motivaciju i zadovoljstvo zaposlenih, tako i na kvalitet rada, te posredno i na ukupnu bezbjednosnu situaciju u ustanovi.

Zaštitnik kao NPM podsjeća da većina paviljona i dalje ne raspolaže adekvatnim i namjenskim prostorijama za realizaciju tretmanskog rada, individualnih i grupnih razgovora, kao ni za sprovođenje radionica i drugih resocijalizacijskih aktivnosti. Nedostatak odgovarajućeg prostora predstavlja ozbiljno ograničenje za kvalitetan tretmanski rad i otežava dosljednu primjenu tretmanskih aktivnosti u praksi.

U literaturi se navodi da sindrom sagorijevanja zaposlenih u penalnim ustanovama nije strogo vezan za težak i opasan rad sa zatvorenicima. Istraživanja pokazuju da uzroke češće treba tražiti u organizaciji i vođenju ustanove – opterećenost nepotrebnim poslovima, načinom donošenja odluka, zapostavljanjem stručnog rada, prevelikom birokratijom koja sputava kreativnost, prejakom istaknutom hijerarhijom uloga itd.⁶

⁶ Cuculić, A. (2006). Stres i burn-out sindrom kod djelatnika penalnih institucija. Kriminologija i socijalna integracija, 14(2), str.76.

Studija o uticaju poštovanja i respektovanja na poslu pokazuje da zaposleni, bez obzira na visinu plate, više cijene osjećaj uvažavanja i poštovanja nadređenih i kolega kada je u pitanju njihova motivacija i posvećenost organizaciji — respekt u radnom okruženju se pokazao jačim prediktorom organizacijske posvećenosti od same satisfakcije platom.⁷

6. Saradnja službenih lica sa timom NPM-a

Tim NPM-a je u većini segmenata obavio planirane aktivnosti — omogućen je nesmetan obilazak prostorija, razgovor sa zatvorencima bez prisustva službenika. Poslovnom korespondencijom, posebnim upitom, zatraženi su podaci o realizovanim tretmanskim aktivnostima.

7. Zaključak i preporuke

U radu sa maloljetnicima na izdržavanju kazne, individualizacija tretmana predstavlja osnovni princip postupanja. Ona podrazumijeva sistematsku procjenu ličnosti, potreba i rizika svakog maloljetnika, te planiranje i sprovođenje individualnog programa rada, usklađenog sa njegovim razvojnim karakteristikama i resocijalizacionim ciljevima.

Prema podacima koji su predloženi NPM-u pogrami tretmana formalno su uspostavljeni kroz individualne programe tretmana koji je prilagođen u najvećoj mogućoj mjeri ličnosti maloljetnika. Međutim, tokom obilaska i uvida u praksu stečen je utisak da se takvi programi ne primjenjuju dosljedno i u punom kapacitetu. Iako su individualni planovi prisutni u dokumentaciji, njihova realizacija u svakodnevnom radu nije uvijek jasno vidljiva, niti su aktivnosti u dovoljnoj mjeri konkretizovane, mjerljive i prilagođene specifičnim potrebama svakog maloljetnika. Zaštitnik kao NPM podsjeća da nedostatak kontinuiranih i jasno strukturisanih aktivnosti umanjuje puni efekat resocijalizacije i otežava dosljednu primjenu individualnih planova tretmana.

Tokom obilaska uočena je pojava učestalih napetosti među maloljetnicima, koje se mogu dovesti u vezu ne samo sa nedovoljno strukturisanim dnevnim aktivnostima i ograničenim mogućnostima za konstruktivno korišćenje vremena, već i sa razvojnim karakteristikama ove populacije. Maloljetnici koji se nalaze na izdržavanju kazne često pokazuju impulsivnost, niži prag tolerancije na frustraciju, nedovoljno razvijene socijalne vještine i otežanu kontrolu emocija, što u uslovima zatvorenog sistema dodatno pojačava rizik od međusobnih tenzija. Upravo zbog toga je od presudne važnosti obezbijediti jasnu strukturu dana, predvidiv raspored aktivnosti i kontinuirano angažovanje kroz obrazovne, savjetodavne i sportske sadržaje, kako bi se smanjio prostor za konflikte i podstaklo usvajanje prosocijalnih obrazaca ponašanja.

⁷ Establishing Employee Commitment: The Role of Respect vs. Pay

NACIONALNI PREVENTIVNI MEHANIZAM CRNE GORE
Izveštaj o obilasku UIKS-a – zatvor za maloljetnike

Službenici obezbjeđenja koji postupaju prema maloljetnicima moraju proći posebne i kontinuirane edukacije za rad sa ovom populacijom, koje obuhvataju razvojne specifičnosti adolescenata, tehnike komunikacije, prevenciju konflikata i nenasilnu deeskalaciju, pri čemu je na ovu obavezu ukazivano i u ranijim izvještajima⁸, ali bez vidljivog sistemskog unapređenja u praksi.

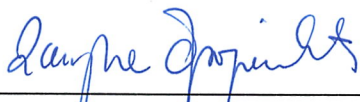
Posebnu pažnju NPM je poklonio i uslovima rada tretmanskih radnika. Uočeni izazovi u pogledu ograničenog prostora za rad, dominantnog bezbjednosnog pristupa i nedostatka adekvatne podrške predstavljaju dodatne faktore pritiska. Većina paviljona i dalje ne raspolaže prostorijama prilagođenim individualnim i grupnim tretmanskim aktivnostima, a kontinuirane obuke i stručna podrška za osoblje su vrlo ograničene. Ovakvi uslovi dodatno otežavaju kvalitetan tretman i resocijalizaciju maloljetnika, povećavaju profesionalnu frustraciju kadra i rizik od sagorijevanja, te smanjuju efikasnost sprovođenja individualnih planova tretmana. Osiguranje adekvatnog prostora, redovne obuke i institucionalne podrške predstavlja preduslov za efikasno i kontinuirano sprovođenje tretmanskih aktivnosti.

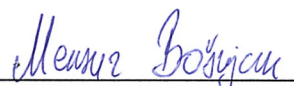
Zaštitnik kao NPM podsjeća na ranije date preporuke:

- dodatno edukovati službenike obezbjeđenja za rad sa maloljetnicima;
- maloljetnicima omogućiti kontinuiran i sistematski program obrazovanja, sporta, profesionalne obuke, rekreacije i druge aktivnosti;
- raditi na uspostavljanju sistema kontinuirane društvene podrške i saradnje u procesu rehabilitacije maloljetnika.

Savjetnici Zaštitnika za zaštitu od zlostavljanja, bezbjednost i NPM

Danijela Brajković

Mensur Bošnjak

⁸ Godišnji izvještaj NPM-a za 2021. godinu